

Ahlat Ağacı Hakkında...

NURİ BİLGE CEYLAN

“Bu topraklarda farklılığı ya da özgünlüğü ödüllendiren hiçbir mekanizma yoktur.”

2015'in Temmuz ayı. Assos'taki yazlığımızda tembellik ediyoruz. Bayram geldi, sahiller aşırı kalabalıklaştı. Birkaç saatlik mesafede bir kasaba var. Çocukluğumun en güzel yıllarını geçirdiğim yer. Eski tadı ve güzelliği kalmamış olsa da havası hâlâ temiz, çam ormanları arasında. Hadi dedik, oraları dolaşıp gezelim.

Çoluk çocuk cümbür cemaat çıktık yola. Kasabanın çevresindeki köylerde dolaşırken bazı akrabaların yaşadığı bir köye de düştü yolumuz.

Bir akrabamla evli bir öğretmen var. Enteresan kişiliği ve ezber bozan düşünceleri olan, muhabbetini pek sevdiğim, köylülerin “Hoca” diye hitap ettiği bir ilkokul öğretmeni. Ona rastladık burada. Yeni emekli olmuş ve köyüne geri dönüp buraya yerleşmiş. Babasına ait çorak bir tarlada, uzun süredir hayalini kurduğu, ufak tefek hayvancılık işleriyle uğraşıyormuş. Hoca'nın babasıyla geçinemediğini bilmeyen yok. O nedenle biraz şaşırıldığımı belli etmiş olmalıyım ki babasının iflah olmaz geçimsizliğine vurgu yapıp kendini aklamaya çalıştı: “Bi ağbim var. Dünya sakinlik yarışması yapılırsa kesin dereceye girer. Onu bile kovdu adam geçenlerde.”

Bayram nedeniyle akrabaların evi kalabalıktı. Yemek sonrası Hoca ile bahçeye çıkıp kütüklerin üzerine oturduk. Artık anlattığı şeyler mi, yoksa onları anlatırken takındığı yüz ifadesi mi ya da içine düştüğü en kötü durumları bile anlatırken ısrarla gülümsemesi mi, bilmiyorum, insanda bir tür suçluluk duygusu uyandıran bir şeyler vardı Hoca'nın konuşmasında. On-onbeş koyundan ibaret dünyasında o kadar mutluymuş ve bunu o kadar tuhaf detaylarla süsleyerek ifade ediyordu ki belki bu kadar çok şeye sahip olmamıza rağmen içimizdeki melankoliyi söküp atamadığımız için kendimize kızmak zorunda kalıyorduk.

Güneş biraz yatınca Hoca, yeni doğan kuzularını göstermek için bizi tarlaya götürmek istedi. Ebru, çocuklar, bir iki başka akraba, hep birlikte yola ko-

Yılduk. Koyunlar, kuzular, çeşmeler, dereler, meşe ağaçları, kavak hışırtıları gibi binbir çeşit harika detayla dolu güzel bir gün oldu. Çocuklar da çok eğlendiler. Kuzuları kucaklarına alıp sevdiler, hayatlarında belki ilk kez dalından koparıp armut ve böğürtlen yediler, teşağa görüp eşeğe bindiler. Yalnız dikkatimi çeken bir şey vardı. Kuzuların güzelliğinden, çayırların renginden, toprağın kokusundan müthiş bir yaşama tutkusuyla bahseden bu adam konuşmaya başladığında, biz ne kadar ilgiyle dinliyorsak, diğer, köyde yaşayanlar sanki keyifleri kaçmış gibi, adeta utanıyorlar gibi hemen önlerine bakmaya başlıyorlardı. Sanki bir tür gizli protesto var gibiydi. Ama Hoca bu tavırlara pek aldırmıyor gibi görünmüyordu. O hiç hız kesmeden coşkuya anlatmaya devam ediyor, gerekirse kendi anlattıklarına kendi gülüyor, uzun uzun kuzulardan, çimenlerin renginden ve toprağın kokusundan bahsetmeye devam ediyordu.

“Bu farklılığı genelde saklanması gereken bir suç, bir hastalık gibi duyumsar ve bir hörgüç gibi hayatı boyunca sırtında taşımak durumunda kalır.”

Assos'a geri dönerken Ebru'yla, çevresindekilerin Hoca'ya karşı bu tutumları hakkında biraz konuştuk. Ben bu durumu babamdan da bildiğim için, köylülerin bu gibi konuları boş, gereksiz, çocukça ve anlamsız buluyor olmasına bağlıyordum.

Bu topraklarda farklılığı ya da özgünlüğü ödüllendiren hiçbir mekanizma yoktur. Hele de biri, kendisi için başat ama toplumsal şablonda onay görmesi mümkün görünmeyen bir farklılığı olduğunu hissediyorsa, istem gücü ahlaki açıdan da yıpranmak durumunda kalır. Giderek yabancılaşmak durumunda kaldığı yaşantısının ortaya çıkardığı çelişiklere bir anlam vermekte zorlanır. Bu çelişiklere yaratıcı formlara dönüştürme yetersizliğiyle, onları reddetmenin olanaksızlığı arasında bocalamaya başlar. Bu farklılığı genelde saklanması gereken bir suç, bir hastalık gibi duyumsar ve bir hörgüç gibi hayatı boyunca sırtında taşımak durumunda kalır. Ancak kendisini kayıtsız şartsız dayatan bu realite, çoğu zaman kılık değiştirerek, birtakım tuhaf, ab-sürt fırtılamalarla kendini göstermeden de edemez.

Senaryo yazarları Ebru Ceylan, Nuri Bilge Ceylan ve Akın Aksu (yanda).

Ahlat Ağacı filmi çekimlerinden kareler (aşağıda).

Yol boyunca Ebru ile konuştuğumuz içimize oturan duygular, bize buralardan bir film yapılabileceğini düşündürmeye başladı. O noktada aklımıza, Hoca'nın kendisi gibi öğretmen olan ama bir kaç yıldır sınavı kazanıp atanamadığı için Çanakkale'de yerel bir gazetede çalıştığını duyduğumuz, oğlu Akın geldi. Ona uğrayıp bu konularda konuşmanın iyi olabileceğini düşündük.

Bir hafta sonra, Temmuz sonunda bir Pazar günü, Akın'ı aradım ve Assos'a bir saatlik mesafede bulunan Çanakkale'ye gidip onunla görüştüm. Akın ile deniz kenarındaki büyük salaş çay bahçelerinden birine oturup uzun uzun konuştuk. Ona özetle babasıyla babam arasındaki benzerliklerden, onların değerli ama yine de trajik bulduğum yalnızlıklarından, aslında şu anda başka bir senaryo üzerine çalıştığımızdan ama belki onun ardından bu konuda bir film yapmak isteyebileceğimden falan bahsettim. Zaman kaybetmemek için ben diğer filmle uğraşırken, bana bu konu-

da kendi anılarından, çocukluğundan, babasıyla ilgili hatırladıklarından bir şeyler yazmasını, bir araştırma yapmasını istedim. Tabii bunları söylerken Akın'ın yazmaya meraklı olduğunu, bir iki kitabı olduğunu da biliyordum. Hatta bu kitaplardan birini yıllar önce köye uğradığımda annesi bana vermişti. Ama doğrusu okumamıştım. Akın'la da çeşitli defalar köyde ve hatta İstanbul'da biraraya gelmiş olsak da fazla bir muhabbetimiz olmamıştı. Kapalı ve mesafeli bir gençti. Biz babasıyla konuşurken muhabbete pek dâhil olmazdı. Ama şimdi Çanakkale'de, bu çay bahçesinde konuşurken, onun ne kadar birikimli ve donanımlı biri olduğunu görerek şaşırđım. Çok okumuştu bir kere. Hangi kitaptan bahsetsem biliyordu. Otuz yaşındaki bir gençten beklenmeyecek kadar çok okumuştu. Ayrıca bir yandan kendi bağımsızlığının peşinde koşarken, bir yandan da yaşadığı yerde neredeyse hiç kimsenin ilgi duymayacağı bir işle, "edebiyatla" ilgileniyordu. O da bir başka "yalnız"dı yani. Babasının dünyasında

"Ayrıca bir yandan kendi bağımsızlığının peşinde koşarken, bir yandan da yaşadığı yerde neredeyse hiç kimsenin ilgi duymayacağı bir işle, "edebiyatla" ilgileniyordu. O da bir başka "yalnız"dı yani."

ilgimizi çeken nevrotik varoluş, bir başka şekliyle yine karşımızdaydı. Bu da yapmak isteyebileceğimiz film için görüngüyü ancak zenginleştirilirdi.

Aylar geçti. İstanbul'a döndük. Biz Ebru ile öteki senaryo üzerine çalışmaya devam ediyorduk. Zaten Akın'dan da bir ses çıkmadığı için ben o konuyu unutmuş gitmişim. Derken Ekim başlarında galiba, posta kutuma Akın'dan bir mail düştü. Seksen sayfalık uzun bir metin göndermişti. Metin kendisini o kadar kolay okutuyordu ki bir solukta okudum. Ve çok beğendim. Akın, çocukluğundan başlayarak bu günlere kadar babasıyla ilişkisini merkeze aldığı ama kendi hayatından bölümlere de yer verdiği, bence müthiş bir metin kaleme almıştı. Hele bazı bölümlere o kadar yakın hissettim ki içimde bir anda, çalışmakta olduğumuz senaryodan vazgeçip,

bu konu üzerinde çalışmaya başlama isteği doğdu. Metni hemen Ebru'ya da okuttum. O da çok beğendi. Metin şaşkıncu biçimde dürüst ve itirafkâr bir şekilde kaleme alınmıştı. Anlatıcı hiçbir şekilde kendini korumuyor, kahramanlaştırmıyor, en aciz, an aşağılık duygularını, başkalarının ucunu bile göstermeye cesaret edemeyeceği en acımasız gerçekleri peynir ekmek gibi ortaya döküyordu. Kendine karşı bu acımasız gerçekçi bakış, birtakım gereksiz zaman alıcı ön aşamaları atlayıp, meseleleri çok daha ileri bir noktadan konuşmaya başlayabilme şansı veriyordu. Metin, Akın'ın, Çanakkale'de konuşurken verdiğim "brief"i, böyle bir film yapmak istemem konusundaki niyetlerimi –o sırada fazla belli etmese de– çok iyi anladığını kanıtıyor, hatta ona meydan okuyan ve ummadığım derecede onu ileri taşıyan bir gözüpçelik içeriyordu.

Ahlat Ağacı çekiminden
Nuri Bilge Ceylan ve
Gökhan Tiryaki (yanda).

"Anlatıcı hiçbir şekilde kendini korumuyor, kahramanlaştırmıyor, en aciz, an aşağılık duygularını, başkalarının ucunu bile göstermeye cesaret edemeyeceği en acımasız gerçekleri peynir ekmek gibi ortaya döküyordu."

Akın'ı arayıp İstanbul'a çağırılmaya ve senaryo konusunda birlikte çalışabilir miyiz, diye bir denemeye karar verdik.

Akın geldi. Bir ay boyunca her gün, hiç aksatmadan, Akın, Ebru ve ben, benim ofiste bir araya gelip uzun uzun konuştuk ve çalıştık. Akın'ın yazdıklarından da faydalanarak yepyeni bir çatı çıkarmaya çalıştık. Tabii Akın'ın yazdıkları çocukluktan gençliğe çok uzun bir zaman dilimine yayılıyordu. Biz daha çok şimdiki zamanda geçen bir çatı oluşturmaya yöneldik. Ayrıca Akın'ın yazdıklarının da etkisiyle başlangıçta varolan baba karakterini merkeze alma düşüncesi, giderek genci, yani oğlunu merkeze kaydırma düşüncesine doğru evrildi. Baba karakterini daha çok oğlulla ilişkisi çerçevesinde ele almak, önem verdiğimiz özelliklerini bu çarpışma üzerinden hissettirmeye karar verdik. Bir ayda üzerine çalışabileceğimiz kaba bir çatı çıkardıktan sonra sekiz-dokuz ay, daha çok mailler aracılığıyla çalışmaya devam ettik. Çekime girilen senaryo bu şekilde ortaya çıktı ama tabii çekimde de, kurguda da hiç sonlanmadı, hep daha iyi bir denge arayışı uğruna devam etti durdu.

Bu arada Akın'ın kitaplarını da okudum. Henüz yirmi üç yaşında, Çanakkale'de bir üniver-

site öğrencisiyken yazılan bu kitaplar beni gerçekten şaşırttı. İçinde çok sevdiğim öyküler oldu. Filmin ismine de ilham veren "Ahlat'ın yalnızlığı" adlı öykü de bunlardan bir tanesiydi. Bu öyküdeki birçok betimlemeyi filmin "prolog"u olarak düşündüğümüz, babanın gençliğine dair bir köy okulu sahnesinde de kullanmıştık ama ne yazık ki bu sahneyi kurguda çıkarmak durumunda kaldım. Kitap, konumuzla ilgili bir çok detay içerdiği için, buradan senaryoya bir çok ayrıntı ya da parça ekledik. Belki çoğu, prolog sahnesi gibi, daha organik bir yapı uğruna kurgu sırasında dışarda kalmış olsalar da, yine de kitaptan filme giren yerler hâlâ mevcut.

Sonuçta hızımızı alamayıp o kadar çok yazmışız ki ortaya çıkan senaryo Kış Uykusu'ndan bile çok daha uzun oldu. Öykünün eğip bükmeye uygun esnek yapısı nedeniyle, yine de bunları çekmek ve bol malzemeyle kurguya girip, nihai yapıyı kurguda şekillendirmek istedim. Bu nedenle çektiğimiz bir çok sahne ve bazı karakterler, maalesef filme giremedi. Belli bir denge ya da ancak kurguda karar verilirse daha iyi olacağına inandığım belli bir uyum uğruna kendilerini feda etmek durumunda kaldılar. Umarım hayırlı bir iş için feda edilmişlerdir.

3 Mayıs 2018